

פרשת ויגש

יוסף ואחיו (מח, ג-ח)

בפרשה מסופר שכאשר יוסף מתגלה אל האחים הם נבהלים מפניו ויוסף מרגיעם, (פרק מה פסוקים ג-ח) ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: ויאמר יוסף אל-אחיו גשו-נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה: ועתה אל-תעצבו ואל-יחר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למתיה ששלחני אלהים לפניכם: כי-זה שנתים הכעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין-חריש וקציר: וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה: ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:

ויש להקשות על הסיפור הנ"ל:

א. מדוע מנחמם שלא יעצבו, כי למתיה ששלחני אלהים לפניכם, מדוע אם בסופו של דבר הכל נהפך לטובה, זה מכפר על מעשה האחים?

ב. מדוע אומר להם, ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים, וכי למי שחטא ניתן לומר שלא הוא עשה כן אלא האלוקים, הרי הם עשו את המעשה הזה מבחירה?

וכדי ליישב נראה להקדים ולהסביר את מעשה האחים כפי שמבואר בפרשת וישב (פרק לז פסוקים ד-יא):

יוסף הינו הילד האהוב על אביו ומכיון שכך מתפתחת אצל האחים שנאה וקנאה, כמו שנכתב (פסוק ד) ויראו אחיו כי-אתו אהב אביהם מכל-אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם, ולאחר מכן מספר להם יוסף את חלומותיו שמהם משתמע שימשול בהם ושנאת האחים אליו מתגברת ביתר שאת, כמו שנכתב (פסוק ח) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל בנו ויוספו עוד שנאו אתו על-חלמתיו ועל-דבריו. ולאחר מכן יוסף הולך אל האחים והם מתנכלים להמיתו, ונראה להסביר, שמבחינת האחים הרי היו אמורים להיות שנים עשר שבטים שוים, ומיהודה תהיה המלכות, וכבר באותו זמן אנו רואים כי יהודה היה מלך ושליט לאחיו, ולפתע מגיע אח צעיר ומנסה לשנות את המציאות כפי שהיא אמורה להיות, שהרי מתנבא להם שהוא ימשול בהם, ולכן האחים מחליטים להטילו לבור שיכול למות בו באמרם שאם חלומותיו אמת הרי שיינצל ואם אינו אומר אמת הרי שיוסף מנסה לשנות את הייעוד של עם ישראל להתחלק לשנים עשר שבטים שוים תחת שלטון יהודה ויש לדאוג לעם ישראל וע"כ יש להורגו, כפי שנכתב (פסוק כ) ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחד הברות ואמרנו תיה נעה אכלתהו ונראה מה-יהיו חלמתיו, ואילו ראובן אומר להם שאין להם זכות להרוג אותו ולא על ידם יקבע גורל עם ישראל, כפי שנכתב (פסוקים כא, כב) וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש: ויאמר אלהם ראובן אל-תשפכו-דם השליכו אתו אל-הבור הנה אשר במדבר ויד אל-תשלו-בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל-אביו, וכאשר רואים האחים שנעשה לו נס ולא מת, לכאורה היו הרי צריכים לשחררו, אלא שאז מגיע יהודה שהוא היה מלך ומבחינתו המלכות בעם ישראל שייכת לשבטו ואומר לאחיו למכור את יוסף, כפי שנכתב (פסוקים כו, כז) ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע כי נהרג את-אחינו וכסינו את-דמו: לכו ונמכרנו לישמעאלים וינדו אל-תהי-בו כי-אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו.

ולמחלוקת בין דעת ראובן לדעת שאר האחים אנו עדים גם בפרשת מקץ, כאשר יוסף מצר לאחיו מגלים האחים רגשות חרטה, אך אין מתחרטים מעצם הרצון להורגו שהרי סבורים שהיה עליהם להורגו שהרי הוא מת וא"כ חלומותיו היו שקר והוא ניסה לשנות את הייעוד של עם ישראל, אלא הם מתחרטים מכך

פרשת ויגש

שלא ריחמו עליו כאשר התחנן לעזרה, בעוד שראובן אומר להם שיש להם להצטער אף על הנסיון (או על המוות שיתכן שחשבו שמת) להורגו, כפי שנכתב (פרק מב פסוקים כא, כב) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲבַחֲנוּ עַל-אָחִינוּ אֲשֶׁר בָּאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ. וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל-כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: יַעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֹאמַר הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם לֹאמַר אֶל-תִּחַטְּאוּ בְּיָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמּוּ הַבַּיִת בְּדַרְכֵּשׁ: כלומר, האחים מרגישים אשמים שלא שמעו אל יוסף בהתחננו אליהם, ואילו ראובן אומר להם גם דמו הנה נדרש, ומאשימם בכך שלקחו דין לעצמם להורגו.

ולפי"ז מתבאר היטב בפרשת ויגש, שכאשר יוסף מתגלה לאחיו, הם נבהלים מפניו משום שמבינים שהם טעו וחלומתיו היו אמת, ומבינים שהם אלו שבקנאתם ניסו לשבש את המהלך התקין של התהוות עם ישראל, כפי שנכתב (פסוק ג) וְלֹא-יָכְלוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו, ויוסף אינו מרגיע אותם על הנסיון להורגו שהרי הם לא הבינו אז שהם עשו מעשה רע, אלא אומר להם, אתם טעיתם וראובן צדק ואין להם להצטער ששיבשו את המציאות כפי שהיא היתה צריכה להיות, משום שהכל היה מכוון ומסובב מאת השם כדי שהחלומות יתגשמו כפי שנכתב (פסוקים ה, ח), וְעַתָּה אֶל-תַּעֲצְבוּ וְאֶל-יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הֲבֵנָה כִּי לְמַתִּיָּה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם: וְעַתָּה לֹא-אַתֶּם שָׁלַחְתֶּם אֹתִי הֲבֵנָה כִּי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁימֵנִי לְאֵב לְפָרְעָה וּלְאֲדֹנָי לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם.